

ŪKIO SUBJEKTŲ EKONOMINIO GYVYBINGUMO NUSTATYMO PROBLEMOS

Rakštys R., Serva E.

Lietuvos žemės ūkio universitetas

Atlikus ekonominio gyvybingumo nustatymo taisyklių vertinimą, nustatytos metodinės problemos, kurios gali sąlygoti klaidingus sprendimus. Ekonominio gyvybingumo kriterijai turi būtų pagrįsti, siekiant ne tik, kad kuo daugiau ūkių galėtų pasinaudoti parama, tačiau ir atitektų tiems ūkio subjektams, kuriems parama išties reikalinga ir jie pajėgs ją įsisavinti.

Raktiniai žodžiai: ekonominis gyvybingumas, ES parama, vertinimas.

Įvadas

Lietuvos ūkininkai, žemės ūkio bendrovės ir kiti žemės ūkio subjektai nuo 2001 m. gali pretenduoti į ES finansinę paramą. Nuo 2001 iki 2003 m. parama buvo skirstoma pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą (SAPARD), o nuo 2004 m. yra priiminėjamos paraiškos pagal Bendrąją programavimo dokumentą (BPD). Šiuo metu yra parengtas kaimo plėtros planas (projektas), kurį patvirtinus parama bus skiriama 2007–2013 m. Viena iš sąlygų, apsprendžianti galimybę pasinaudoti ES parama, – ekonominis gyvybingumas.

Šio darbo tikslas – įvertinti ekonominio gyvybingumo nustatymo sistemas pagal pasirinktus kriterijus ir pasiūlyti galimus, identifikuotų ekonominio gyvybingumo nustatymo problemų, sprendimo būdus.

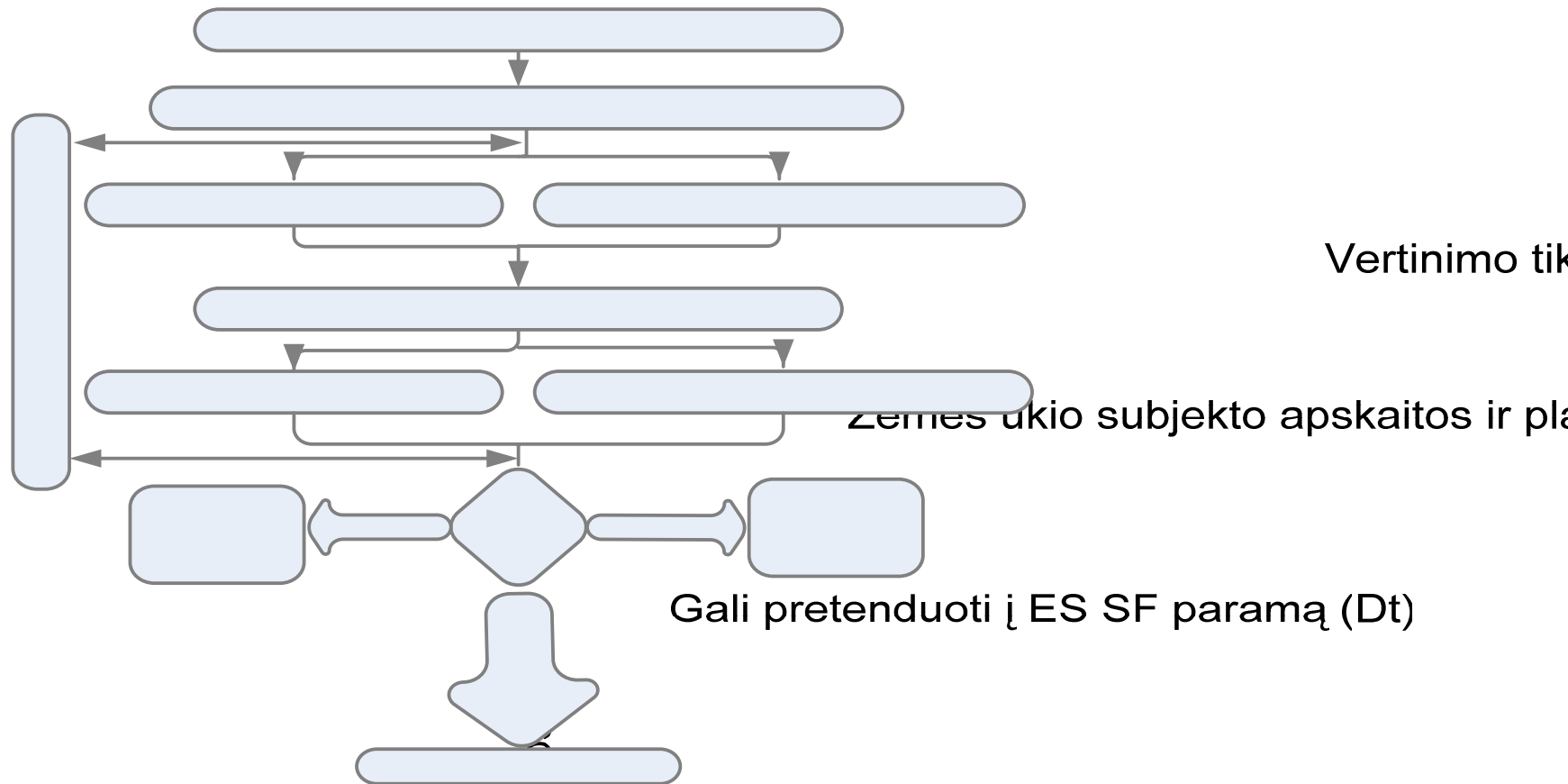
Tyrimų rezultatai

Praktikoje pasitaiko įvairių terminų apibūdinančių tam tikrą vertinimo aspektą ar tikslą. Literatūroje sutinkami terminai – ekonominis arba finansinis pajėgumas, ekonominė arba finansinė galia, ekonominis arba finansinis gyvybingumas ir pan. Terminai “ekonominis” ir “finansinis” naudojami su vienodomis reikšmėmis. Tokie vertinimo aspektai kaip būklė, pajėgumas, potencialas ir gyvybingumas savo prasmėmis yra labai artimi. Pirminis vertinimo aspektas yra ūkio būklė, kurią galime nagrinėti nustatydami ūkio ekonominius ar tik finansinius požymius. Nustačius ūkio subjekto būklę galima spręsti apie jo vidinį potencialą, kurį galima apibūdinti tam tikro lygio pajėgumu, arba sugebėjimu pasiekti iškeltą tikslą. Vadinasi, siekiant įvertinti pajėgumą, reikia žinoti, kokių tikslu vertinimas atliekamas. Gyvybingumo vertinimo aspektu siekiama nustatyti ar ūkinio subjekto būklė, pagal priimtus kriterijus, vertintina teigiamai. Tuo tarpu

pajėgumo reikalavimai gali bŭti individualŭs, orientuoti į konkrečią uŭduotį.

Ekonominio gyvybingumo sąvoka turėtų bŭti traktuojama pagal Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 1257/1999 bei Komisijos rekomendacijas dėl valstybės pagalbos ūkio sektoriui. Šiuose teisės aktuose nurodoma, kad ekonominis gyvybingumas gali bŭti įrodytas įvertinus ūkio perspektyvas. SAPARD, BPD dokumentuose pirmiausia yra akcentuojama esama būklė ir, tik po to, jos perspektyva. Parengtame Lietuvos 2007–2013 metų kaimo plėtros plano priemonių projekte tēra akcentuojama esama ūkio būklė, o ne jos perspektyva.

Iki šiol buvo priimtose trys ekonominio gyvybingumo nustatymo taisyklių redakcijos, apibrėžiančios ekonominio gyvybingumo kriterijus. Visose ekonominio gyvybingumo nustatymo taisyklių redakcijose buvo paminėti tokie rodikliai: grynasis turto pelningumas, vidutinio turto pelningumas, skolos rodiklis, bendrojo likvidumo rodiklis, paskolų padengimo rodiklis, vidinė graŭos norma, skubaus likvidumo rodiklis (buvo taikomas tik SAPARD atveju).

Pav. Ekonominio gyvybingumo nustatymo sistemų vertinimo principinis modelis.
 Fig. Principle model of evaluation of systems of the economical viability

Ekonominio gyvybingumo nustatymo sistemų vertinimo tikslas – nustatyti ar taikomos ekonominio gyvybingumo nustatymo taisyklės (ar galimos alternatyvios metodikos) atitinka ES SF tikslus. Ekonominio gyvybingumo nustatymo taisyklės iš esmės remiasi finansų analize, kurios metu analizuojami faktiniai ir prognozuojami finansinių ataskaitų duomenys. Tokiu būdu, galima iš anksto pateikti „teigiamus“ (gyvybingo ūkio) arba „neigiamus“ (ūkio turinčio finansinių sunkumų) duomenis (žiūr. pav.). Galimos trijų rūšių klaidos:

- 1) kai įvedus „neigiamus“ duomenis nustatoma, kad pareiškėjas gyvybingas. Tokiu būdu, padidėja rizika, kad dalis

pareiškėjų, gavusių ES paramą, finansiškai nepajėgs jos įsisavinti;

2) kai įvedus „teigiamus“ duomenis nustatoma, kad pareiškėjas negyvybingas. Tokiu būdu, dalis ūkio subjektų bus atmesti kaip netinkami pareiškėjai, nors gavę paramą jie sugebėtų ja efektyviai pasinaudoti;

3) kai pagal taikomas ekonominio gyvybingumo taisykles į paramą gali pretenduoti toks ekonomiškai gyvybingas ūkio subjektas, kuriam parama iš esmės nereikalinga, t.y. padidėja rizika, kad dalis gavusių paramą ūkio subjektų ją įsisavins neefektyviai.

Keičiant ūkio subjektų apskaitos ir planavimo duomenis, reikalingus ekonominiam gyvybingumui įvertinti, galima nustatyti kiek ir kokių klaidų generuoja viena ar kita ekonominio gyvybingumo nustatymo sistema.

Bankroto prognozavimo modelis savo esme ko gero objektyviausiai atitiktų ES SF paramos skyrimo principus. Pagal struktūrinių fondų idėją, parama turėtų sudaryti sąlygas ūkių veiklai restruktūrizuoti, modernizuoti. Vadinasi, pirmiausia paramą turėtų gauti tie, kuriems jos labiausiai reikia, o ne finansiškai ir techniškai pajėgūs ūkiai. Grėsmė kad silpni, tačiau perspektyvūs, ūkio subjektai nesugebės įsisavinti investicinių projektų, be abejo, aktualiai ir turėtų būti įvertinti. Tačiau turėtų būti atmetami tik kritiniai atvejai, t.y. neperspektyvūs, su didele tikimybe bankrotuoti, ūkio subjektai.

Išvados

Finansų teorijoje bankroto prognozavimo modelių tiesioginis pritaikymas vargu ar būtų efektyvus, kadangi jie buvo parengti ne žemės ūkio subjektų finansinei būklei vertinti, taip pat, apskaičiuotoms regresijos koeficientų reikšmėms galėjo turėti įtakos tų šalių rinkos konjunktūra. Atlikus panašius tyrimus Lietuvoje, patikslinus bankroto prognozavimo modelį, jo taikymas būtų objektyviausias. Bankroto prognozavimo modelyje ignoruojamos atsitiktinės atskirų rodiklių reikšmės, vertinimas būtų atliekamas kompleksiskai.

Literatūra

1. Bagdžiūnienė, V. (2005). Finansinių ataskaitų analizė. – Vilnius: Conto litera.
2. Boguslauskas, V., Jagelavičius G. (2002). Įmonės veiklos finansinis vertinimas. – Kaunas: Technologija.
3. Gaidienė, Z. (1998). Finansų valdymas. Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
4. Ivanovienė, R. (2003). Įmonių ekonominis vertinimas. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
5. Mackevičius, J. (2005). Įmonių veiklos analizė. – Vilnius.
6. Urniežius, R. (2004). Ūkinės veiklos ekonominė analizė. – Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.

PROBLEMS OF THE EVALUATION OF ECONOMICAL VIABILITY

Rolandas Rakštys, Evaldas Serva

Lithuanian University of Agriculture

In this article methodological problems of evaluation of economical viability were discussed. After analysis, based on Lithuania's example, problems, that may lead to wrong-headed decisions, were parted. Understanding that EU support should be targeted to those farmers who are most in need and who are able to assimilate support in the best possible way, authors suggest correction in methodology of evaluation of economical viability.

Key words: economical viability, EU support, evaluation.